Шутка-оперетта в 3-х діях

ЛИЦЕДІЇ:

Максим Кукса, багатий міщанин, мірошник, удовець.
Оришка, старша його дочка, літ 19.
Степан Дранко, багатий міщанин, коваль, удовець.
Горпина, старша його дочка, літ 18.
Антон, наймит Куксів, молодий парубок.
Василь, наймит Дранка, молодий парубок.
Скакунець, волосний писар.
Ничипір, захожий чоловік, літ 30.
Гості і народ.

Діється в містечку.

ДІЯ ПЕРША

На кону з обох боків плетені тини, з-за котрих виглядають хати, повітки, амбари, хліви, комори і інше. Під тинами лави. З лівого боку господа Кукси, з правого — Дранка. За господою Кукси видко водяного млина, за господою Дранка — кузню.

ЯВА 1

З млина виходить Кукса і Антон.
Кукса.
Отак ось, як бачиш, любий мій козаче,
Куди оком згляну чи ногою стану,
Скрізь кривда панує та правду гальмує.
Антон.
Ох, правда, паноче, що і так буває.
Це вже так сказали, як пером списали.

Разом.
Ох, тяжко, тяжко, жить в світі важко.
Кукса.
Так, як шашоль, точе серце тобі й душу,
Розум так здавило, як мущир папушу,
Що вже далі буде, чи вгадають люди?
Антон.
Ох, правда паноче, і т. д.
Кукса.
Доглядай, доглядай, кажу тобі, більш як свого ока!
Антон. Та вже не турбуйтесь, хазяїн, ніхто вам так не потрапить догодити, як я: надійтеся на мене, як на кам'яну гору!
Кукса. От одного тільки ніяк я не розберу: за віщо ти так ненавидиш отого бабського роду?
Антон. За віщо? Довго розказувати! А тільки як побачу молодицю, а найпаче дівчину, то так мені з душі і верне, мов муху проковтнув… А ваших дочок ненавидю через те, що ви мені, хазяїн, дуже полюбились, і жаль мені вас, просто біда, як жаль, що ви так з ними бідкаєтесь!..
Кукса. Ох бідкаюсь!.. А ти не гніваєшся на мене, що я тебе частенько ганяю або по зубах дам?..
Антон. Борони мене, боже! Хазяїн може й спати, й гуляти, і на те він є хазяїн; а наймит повинен щодня й щоночі працювати…
Кукса. Розумно міркуєш!..
Антон. З нашим братом, з наймитом, без лайки або без бійки не можна. Нас треба бить, та ще й добре, бо ми дурні!..
Кукса. Три місяці ти в мене служиш, а я тебе вже так уподобав, як рідного сина!..
Антон (цілує йому руку). І я скажу, що не знаю, чи любив я свого батька так, як вас люблю! (Помовчав). Давно вже я хочу спитати вас, бо знаю, що ви один на всім світі скажете мені достомітну правду: навіщо оті баби на світі?
Кукса. Ай справді, навіщо вони?
Антон. Без бабів, здається, краще б жилося на світі.
Кукса. Краще б? Так, так!..
Антон. Так нащо ж вони, оті баби, на світі?

Кукса. Не скажу, голубчику, не скажу!.. Скільки разів і я міркував над цим заплутаним ділом… Звісно, бог сотворив!
Антон. На спокусу?
Кукса. О, о! Якраз за хвоста упіймав!.. Іменно на спокусу!
Антон. От спасибі, що ви мені це сказали, а то я морочився, морочився!.. Тепер ви мені розв'язали рота… От хоч би сказать про Оксану, сусідську наймичку…
Кукса. Що таке?
Антон. Я позавчора бачив, як ви отам, за повіткою, женихалися з нею!
Кукса (тривожно). Що? Бачив?
Антон. І чув, як ви їй казали, що купите на спідницю моднього ситцю і платок…
Кукса. Чув? (Убік). Попався. (До нього). Ти чув? Гляди ж, не проговорись сусідові Дранкові… То я хочу її переманити до себе у я найми.
Антон. Нащо ж ви мене обдурюєте? Бачите, як я перед вами викладаю всю свою душу, а ви… Я ж чув, як ви їй сказали: "Вийди, як стемніє, на леваду!.."
Кукса. Не казав!
Антон. Ні, казали, іменно казали!
Кукса. Далебі, що про леваду я ні слова не казав!..
Антон. Ну, може, це мені тільки почулося!.. Одначе я зараз-таки тоді подумав: чи не диявол то під дівочою одежею скушає мого хазяїна?
Кукса. А що ти думаєш, може…
Антон. Піду ж я, думаю собі, до попа і попросю його, щоб він одмолитвував мого хазяїна!..
Кукса. До попа? Чи ти ж не здурів?
Антон. Я ж ще не ходив, а тільки наважився! Як я знаю, що піп має вас за чоловіка богомільного і богобоязливого…
Кукса. Так, так… Я такий, такий справді! Ти не ходи до попа, а я краще сам йому признаюся на духу!
Антон. Нехай би та Оксана до мене липла, це не диво б було, бо я парубок і молодий чоловік; а що ж їй на вас уподобалось?
Кукса. Скушеніє, диявольське скушеніє!
Антон. Вже ж не лисина ваша?
Кукса. Що таке?

Антон. Я той... я помилився! — Я хотів спитать, чи не гроші ваші її скушають?
Кукса. Які гроші?
Антон. А ті, що ви на тім тижяеві переносили уночі на леваду у полив'яному глечику...
Кукса. Не переносив!..
Антон. Шкода тільки, що я не бачив, куди ви переховали той глечик!
Кукса. Не бачив?
Антон. Якби я бачив, то зараз би взяв їх...
Кукса. Взяв би?
Антон. Чого ви так злякались? Я ж кажу, взяв би їх, приніс би до вас та й сказав би: ховайте краще ваші копятали!
Кукса. Справді?
Антон. Я зроду не брехав.
Кукса (дивиться на нього). Отже я не розберу тебе, що ти за людина...
Антон. Я? Сама правда!
Кукса. Може, може!.. Ну, та й бовтун ти на словах!
Антон. О, я на словах, як на органах!
Кукса. Бачу, бачу! Музикант! Хе-хе-хе! Ану, подивись мені в вічі!
Антон дивиться.
Здається, що ти ж брешеш. Ну, то я ж оце піду, ти тут доглядай за дівчатами.
Антон. Та вже не бійтесь, і ока не заплющу! Може, й радий був би заплющить хоч одне око, та коли ж мені так баби починили, що сон у мене навік одняли!
Кукса. Ну, прощай до якого часу!
Антон (доганя ззаду і кричить). Слухайте, хазяїн!
Кукса. А що там ще таке?
Антон. Ви вже, пожалуста, не зачіпайте отієї Оксани, нехай вона скисне!
Кукса. Скушеніє, чисте навожденіє! Та нехай вона... Нав'язалася... а люди і почнуть пащекувать... (Пішов).
Антон. Ну, коли б мені удалось ще тебе піймати хоч на одній провині, тоді б ми з тобою потягались!

ЯВА 2

Ті ж і Василь (виходить з кузні).

Антон. Ну?

Василь. Ні ну, ні тпру!

Антон. Погано пан пише! Ну, а я свого огаря трохи гнуздаю! Ось-ось скоро й цурку надіну на губу!

Василь. А знаєш, братухо, що я дещо придумав?

Антон. Кажи що!

Василь. Коли вже діло доходить до нікуди, то треба на хитрощі пускатись!

Антон. Я це давно знав і так і роблю! Бо в світі на гроші та на господарські достатки більш бідних людей, ніж багатих, а що на розум бідних, то ще більш. І ті люди, що живуть в достатках, здебільшого мають дивну натуру: вони не можуть ступить і одного ступеня без поводиря, а інші то ще й гніваються, чом їх за ніс не водять!..

Василь. Як же це так? Я й не розберу!..

Антон. А ось розміркуй! Наприклад, от скажу про мого хазяїна: коли б я не запевнив його у тім, що ненавидю бабського роду, чи він дав би мені під пригляд своїх дочок?

Василь. Ай справді!

Антон. Перш він боявся вийти за подвір'я, мучився, сердешний, не спав спокійно, не їв, не пив… Все йому здавалось, що його дочки за хлопцями бігають… А тепер він пішов собі до людей безпечно. Стало бить, я водю його за ніс йому ж на користь!

Василь. Ну, та й хитрий же ти!

Антон. Та й ти ж на хитрощі пускаєшся?

Василь. Моїми хитрощами я тільки себе дурю! Скажу тобі, братухо, що без Горпини мені краще в ополонку головою!..

Антон. От ще що вигадав! Нехай накладають на себе руки ті, за котрими є кому жалкувати; а наш брат, бідолаха, загине не своєю смертію, то скажуть: "Туди йому й дорога, ледацюзі!" Я теж кохаю Оришку, а що ж ти вдієш? Треба хитрувати: не можна через тин — лізь попід тин!..

Василь. Ти мені щодня одне й те ж кажеш. Кажу тобі, що мені не ждеться!.. Ні, я рішив! Оце я зараз несу роботу в містечко та забіжу до писаря, він мені родак, і щось-то вже він мені та порадить! Я чув, що мій хазяїн не сьогодні-завтра дожида жениха з города, хтось-то має

приїхати сватати Горпину!..
Антон. І мій натяка частенько про якогось жениха, теж з города.
Василь. Піду упаду прямо писареві в ноги, нехай визволя обох нас!..
Антон. Яким побитом?
Василь. Про те вже він знає. (Пішов).
Антон. А може, й справді писар що-небудь придума? Чув я, що писарі на ці штуки великі майстри. Що ж це Оришка й досі не виходить? Сказала ж: "Як тільки батько з двору, то зараз і вибіжу!" (Побачив Оришку). Іди, Оришко, не бійся! Батько ондечки, вже ледве манячить. Пішов по людях гроші правити за переміл, то, може, там і геть-то загостюється...

ЯВА 3

Оришка і Антон.
Оришка. Ох, я так вся і тремтю!
Антон. Бог зна, чого ти лякаєшся!
Оришка. Де ж пак! Нещаслива наша доленька, що й побалакати не доведеться до ладу...
Антон. Що ж, коли батько твій, бач, все гне на те, щоб до його дочок сватались дукарі або купці.
Оришка. Ох, горенько тяжке! "Віддам,— кажуть,— тебе хоч за старого та беззубого, аби б за грошовитого!"
Антон. То-то ж бо й є! Що не кажи, а велике діло гроші! А ти послухай батька, покорись йому та йди хоч за чорта лисого!
Оришка. Бог з тобою, Антоне, як це ти говориш? Ти гніваєшся за щось на мене? І через те так кривдиш мене? Чи я ж тобі у чім зрадила?
Антон. А то ж і ні? На глум я тобі здався, чи як? Он і вчора цілісіньку ніч виходив по леваді, а ти й не прийшла!.. А я ходю, як дурний... Мало не до світа блукав та виспівував! (Помовчав). Ну, Оришко, що ж, на думалась ти про те, що я тобі казав?
Оришка. Скажу прямо батькові: віддайте мене за Антона!
Антон. Коли ж то буде?
Оришка. Як тільки спобіжу таку годину, що вони не будуть сердиті...
Антон. Це буде якраз на маненького Юрія, як рак свисне!
Оришка. Вони інколи бувають таки дуже добрі!

Антон. На Миколи та й ніколи!
Оришка. Я скажу їм прямо, що не переживу розлучення з тобою!
Антон. Переживеш!
Оришка.
Ох, яка твоя мова уразлива!
За що ж, милий, ти вражаєш
Украй моє серце?
Чи вже ж справді ти думаєш,
Кохання минеться?
Антон.
Хоч думаю не думаю,
Серця я не змушу:
Воно ниє, воно рветься,
Гадиною в'ється!
Не приспить його й не споє
Сон-трава ні рута,
Одна смерть його загоє
Та зілля-отрута.
Оришка.
Нащо ж смерть, нехай надія
Обгортає душу,
Бо без неї, як без сонця,
Загинути мушу.
Антон.
Занехаяв я надію
І думки залишив,
Тільки серце пориває,
То квилить, то умліває…
Не приспить його й не споє
Сон-трава ні рута,
Одна смерть його загоє
Та зілля-отрута.
Оришка.
Годі, милий, орле сизий,
Годі ж сумувати;

Станем щиро у господа
Доленьки благати!
Оришка і Антон.
Боже милий, милостивий,
Згляньсь на нашу долю,
Спаруй серця наші й душі,
Вчини святу волю!
Хоч благаю — не вблагаю,
Горя я не змушу,
Бо немає йому краю:
Воно палить душу.
Антон. Одначе я все-таки боюсь вірити тобі! Бо не можу я свого серця заспокоїти!
Оришка (глянула убік). Ой лишенько, батько вже вертаються!
Антон. Чи й справді? (Глянув убік). Так, так! Вже його лихе несе! Слухай, Оришко, підемо напропале?.. Ні? Чого ж ти мовчиш?.. Ти бачиш, що серце моє вогнем поняло! Ну, то як собі знаєш, а тільки слухай сюди: хоч би там і смерть, а щоб ти сьогодні була на леваді!..
Оришка. Буду хоч смерть, а прилину, мій орле!
Пішли.

ЯВА 4

Кукса виходить засмучений і сіда на лаві.
Кукса. Втомився! Не так від ходи, як від тих думок, від того клопоту! Куди не піду, так думка ноги й поверта додому. (Співа).
Чи мені ж хоч марилось,
А чи у сні верзлось,
Щоб отак на старість
Сумувати пришилось?
За що ж, за що, за що
Ти мене караєш,
У землю вганяєш,
Сили відіймаєш,
Господи! за що?

Доти я був щасливий,
Доти я й не журився,
Доти й не знав смутку,
Доки я не женився.
Нащо ж, нащо, нащо
Жінку собі взяв,
Дітвори придбав,
Клопоту зазнав,
Господи! нащо?
Сумую я й нудюся,
Світ мені остогид,
Бідкаюсь та б'юся,
Як та риба об лід.
Куди ж, куди, куди
Подінусь з журбою,
З тяжкою нудьгою,
З такою сім'єю —
Господи! куди?
Гай, гай! Не поможе, милий боже, і воскова свічка! І за які гріхи покарав мене господь отим нікчемним зіллям? Ну нехай би сказать одна, нехай би вже й дві… Ну ще й три сяк-так! А то аж п'ять! Оришка, Палажка, Оксана, Тетяна, ще й Івга! Ну, як ти даси їм ради? Це ж не те, що там, як, бува, у млині що-небудь поламається, кулак чи порплиця: цюк раз, цюк удруге — і полагодив! А тут щоденна, щохвилинна біда!..
Антон. (з млина). Хазяїн! Вже Гаврилове жито змололось; чиє тепер засипать: жидове чи дякове?
Кукса. Засип жидове. З жида швидш гроші виправиш, а з дяка попоправиш!
Антон пішов.
(Оглянувся). Як це Антон постеріг, що я переховував гроші? Добре, що я після того ще раз їх переховав!
Антон підкрався ззаду і дивиться з-за плечей.
(Думає, що то собака спинається, кричить). Пішов, Рябко!.. Скільки ж це у мене бракує до п'яти тисяч? З собою приніс сорок сім рублів. (Знов кричить). Пішов, Сірко!.. Та у малій скрині під замком шістсот тридцять

чотири, та в глечику на леваді чотири тисячі…
Антон (з-за плечей). А як змелю жидове, тоді чиє засипати?
Кукса (хова гроші). Чиє хочеш!
Антон пішов.
Ні, мабуть, як ляжу спати, тоді й полічу; нема кращої доби лічити гроші, як уночі, ніхто не мішає! (Помовчав). От старша дочка, Оришка, та вже й зовсім приспіла, до парубків аж горить… А за нею вже й менша пнеться вгору, як той будяк! А вже, звісно, коли це зілля пристигло, то швидш випихай його з двору, бо як перестигне, то ніхто й не поквапиться… А женихів, як на злість, нема та й нема! Тут би, мовляв, віддав би й за півня, коли б тільки срібне пір'я… Ну що, якби до Антонової вроди та грошей хоч рублів п'ятсот, та волів пар зо три, та земельки… От би зятем був би!.. Чи й справді ж Антон так ненавидить бабів? Як він постеріг мене з Оксаною?.. Здається, так вже оберігаєшся, отже ж і постеріг! Мабуть, недаром чоловікові дано два ока… Одначе я думаю, що на бабу мало й двох очей, то вже таке проклятуще зілля, що за ним і в чотири не потрапиш! Хоч би сказать і про мою покійну жінку…
Оришка (з хати). Тату! а де я візьму муки на вареники, чи у млині, чи…
Кукса. Кортить тебе у млин? Тьфу! Все забуваю, Що у мене Антон служить; ну, з цим навряд чи пожиркує! (Гука). Піди у млин, нехай Антон візьме коряк з якого там купецького лантуха. Піди, піди та поцілуй його! (Регоче).
Оришка. З якої речі? Цілуйтесь самі з ним, коли він вам так до вподоби! (Пішла).
Кукса (сміється). Мабуть, вже коли-небудь впіймала від Антона облизня!

ЯВА 5

Кукса і Дранко.

Дранко (кричить у себе на дворі). І слухати не хочу! Знаю, які печериці підеш збирати! Сиди мені в хаті, як пришита! Що?.. Ну, ну, ти в мене поговориш! Що? Підеш-таки? То й не вертайся до двору!
Кукса. Чого то мій сусіда так розлютувався?
Дранко (виходить). Це кара господева! Ні вдень ні вночі і ока не заплющ, так і зори, як той пес!..

Кукса. Добридень вам, сусіде!
Дранко. Ні, вже, мабуть, мені доки й світ сонця — доброго дня не бачити!
Кукса. А що там таке трапилось?
Дранко. Відчепіться ви від мене! Раз поз раз липнете до мене, мов смола до підіска; щодня лізете мені в вічі з своїми питаннями, як пил з вугілля?.. Здається, добре вже знаєте мій клопіт!
Кукса. А, то ви все про теє?
Дранко. Та вже ж не про онеє! Он у вас від п'ятьох клопоту того повен міх, аж голова облізла, а в мене їх аж сім... Я вже не раз кажу, що краще б мені кувадло надесятеро тріснуло, ніж отака щоденна гартівля!
Кукса. Та хай би мені щодня потоки трощило в цурки, опуст засмоктувало!
Дранко. Та що вам?
Кукса. Як що? От тобі й здрастуйте!
Дранко. У вас же їх тільки п'ять!
Кукса. Але ж і п'ять...
Дранко. Але ж не сім...
Кукса. Але ж і п'ять, кажу!
Дранко. Але ж і не сім, кажу! Гапка, Пріська, Горпина, Хотина, Секлета, Ялина, ще й Хівря!
Кукса. Оришка, Палажка, Оксана, Тетяна, ще й Івга... Воно конешне!..
Дранко. То-то ж бо й є! Ціла вармія!
Кукса. Цілий шкадрон! Та адже ж, кажу, і п'ять в рощот треба взять!
Дранко. Але ж, кажу, й сім по бублику всім... Хоч візьми забирай на віз, притягни рублем та й вези на торг! Отакого жигала достань у печінки!
Кукса. У голові неначе у десятеро ступ товче!
Дранко. Нехай би товкло, чорт його побери; а тут серце спересердя перепалило тобі, мов на жужелицю!..
Кукса. Чи не хочете понюхать свіженької? (Підносить тавлинку).
Дранко. Добре! Вже я чхаю і без табаки. (нюха).
Я ж кажу: нехай би була одна!
Кукса. Ну й дві ще нічого!
Дранко. Та воно й три невелика ще печаль!
Кукса. Ще й три сяк-так!

Дранко. То ж не сім?
Кукса. Або ж і не п'ять?
Дранко. Але ж не... Атчхи! (Чхає).
Кукса. На здоров'ячко!
Дранко. Дякую! Міцна табака!.. У кого купували?
Кукса. У Свирида.
Дранко. У того, що чотирьох дочок має? Сердега, певно, нарочито робе таку міцну табаку, щоб занюхать своє горе...
Кукса. Еге ж. З кришталем. Кришталь з розбитих стаканів товче та підмішує у табаку, щоб... щоб... щоб щипало у носі! Бо так, каже, вже не берьоть...
Дранко. До всього добирають скуства!
Кукса. А так... Світ уперед іде...
Дранко. А що, як нове веретено?
Кукса. Черкає потроху.
Дранко. Черкає?
Кукса. Еге, черкає! Я вже інколи думаю собі: чи не стоять наші хати на такім грунті, що він такий плодючий на той баб'ячий рід?
З Дранкового двору чутно гавкання.
Дранко (хутко підбіга до свого тину і загляда у двір). Собаки загризлись! Он вже Василь повернувся. (Гука). Іди ж, іди до кузні, нічого там переморгуватись!
Кукса. А він хіба туди?
Дранко. Ні, тепер вже не помічаю, а перш трохи стріляв... Тільки моя Горпина до нього...
Кукса. Горить?
Дранко. Аж пашить.
Кукса. Отак моя Оришка до Антона, тільки що Антон не таківський...
Дранко. Не вірте!
Кукса. Ненавидить бабів!
Дранко. А я вам кажу: не вірте! От за Василя, то голову покладу під кувадло! Як тільки котра з дівчат навернеться до кузні, то він зараз розігріє жигало та так у вічі й штрика!
Кукса. Не вірте!
Дранко. Розказуйте!

Кукса. Не вірте, кажу вам!
Дранко. Говоріть собі!
Кукса. Ох-хо-хо! Так за що ж, за що ж на мою голову звалилось таке горе? Воно, мов на пшоно, потовкло мою душу, мов на крупчатку, подерло моє серце!
Дранко. Нехай би там дерло, то пусте діло!.. А тут мов обценьками здавило тебе і ріже тобі душу, як крицю тупий терпуг!..
Кукса (співа).
За що ти, боже,
Струїв мій вік?
Дранко.
Безщасний на світі
Я чоловік!
Кукса.
Ой чи вже ж мені щохвилі
Клопіт той тримати?
Дранко.
Чи вже ж мені супокою
І хвилі не мати?
Кукса і Дранко (разом).
О-о-о-о-о-о!..
Згляньсь надо мною!
Дай хоч хвилину
В день супокою!
Дранко.
Ой чи думав ти, Степане,
Що така біда настане?
Кукса.
Чи гадав вже ти, Максиме,
Що така біда настигне?..
Дранко.
Хоч повісся,
Хоч вдавися!
Кукса.
Хоч здурій

Або ж сказися!
Кукса і Дранко (разом).
Або сядь, мовчи та диш,
От тобі, Гандзю, книш!
Кукса.
Коли б знав те лихо,
То зроду б не женився!
Дранко.
Коли б гадав горе,
Краще б удавився!
Кукса.
Як п'ять дочок мати,
То краще здуріти!
Дранко.
Ні, з сьома дочками
Віку не дожити!
Дранко і Кукса (разом).
Ох-ох-ох-ох-ох-ох-ох,
Безщасна доле!
Яке я терплю
Тяжкеє горе!
Дранко.
Ой чи думав ти, Степане? "' т. д.
Кукса.
Чи гадав же ти, Максиме? і т. д.
Єсть же в світі люди,
Що горя не мають.
Дранко.
Замість сьома дочок,
Одну собі мають.
Інший одну має,
Та й ту проклинає.
Кукса.
Ох, правда, сусіде,
Що і так буває.

Дранко.
Дранко і Кукса (разом).
Ох-ох-ох-ох,
Згляньсь надо мною,
Дай хоч хвилину
В день супокою.
Дранко.
Ой чи думав і т. д.
З дворів чути регіт.
Ій-богу, вже Горпина викрадається кудись! Де б мені дубину зачепити? Постривай же, я тобі дам печериці! (Витяга з тину кілок і біжить в подвір'я).
Кукса. Піти ще у млин, чи не засну хоч трохи?.. Та, може, заспокоюсь.
Антон (постерігши його, кричить на Оришку). Убирайся, убирайся з млина, нічого тобі тут засиджуватись!
Кукса. Ай, молодець Антон! (До Оришки). Поцілуй його, Оришко, то він зараз подобріша! (Регоче).
Антон. Як ви, хазяїн, отак будете повчати її, то я й рощоту попросю!
Кукса сміючись пішов у млин.
Кукса (тихо). Та то я нарочито...

ЯВА 6

Оришка виходить усміхаючись.
Оришка. Ну, та й не хитрий же Антон? Як достомітно удає з себе сердитого, ніби й справді ненавидить мене... А вже як він мене любе, як кохає, то й не знаю, чи зможе який інший парубок кохати так дівку! І цілує, і пригортає, і щебече!.. І так же то любо тоді стане на серцеві та весело! (Співи).
Любий Антоне,
Мій ти соколе,
Ти ж мій коханий,
Ти ж мій жаданий!
Як мені любо
Вкупці з тобою!

Не зрадь же мене,
Мій ти соболю!
Моя ти думко,
Мій ти кришталю,
Тебе ж, серденько,
Щиро кохаю.
Як мені любо і т. д.
(Пішла в хату).

ЯВА 7

Дранко і Горпина.

Горпина (ідучи через кін). Я ж вам кажу, що зараз вернусь!
Дранко. А я тобі кажу: вернись! Вернись зараз мені, бо ноги поперебиваю!
Горпина. А я вам кажу: не вернусь-таки. (Пішла)
Дранко. Ах ти ж анахтема! (Кидає вслід їй палицю і попади в Скакунця).

ЯВА 8

Дранко і Скакунець.

Скакунець (підняв палку). Ну що ж, як оцей документ та представлю я до особи мирового судді?
Дранко. Вибачайте, то я ненароком!
Скакунець. Що мені з вашого "вибачайте"? Ви моїй особі могли оцією особой ноги поперебивать.
Дранко. Вибачайте, будь ласка!
Скакунець. Знов "вибачайте"! Чудний народ!
Дранко. А чого ж вам ще?
Скакунець. Не доводя до особи мирового судді, предлагаю вашій особі заплатить моїй особі руб серебра. На це вам даю строку три дні. Це одна стаття. А другий параграф: маю до вас листа з города.
Дранко. Листа? Давайте мерщій! (Убік). Певно, від Лахтійона Хведоровича з города! Може, про що цікаве пише?

Скакунець (гука в двір Кукси). А хто там є живий? Скажіть хазяїнові, що маю до нього лист з города!

ЯВА 9

Кукса хутко виходить з млина.

Кукса. Кажете, листа до мене принесли? (Убік). Певно, хтось з приятелів чи не жениха рає?..

Дранко. Давайте ж мерщій, бо мені ніколи!

Писар. Ніколи не треба хапатись! Хто хапається, той тільки діло псує, так і в псалтирі показано: хто спішить, той людей смішить... Так-то, приятелі мої любенії і милостиві государі.

Кукса. Пожалуйста, мерщій давайте!

Писар. Що?

Кукса. Та лист же!

Писар. Який?

Дранко. А, які-бо ви! Тут повна голова клопоту!..

Кукса. Аж гуде в голові, як у млині, від того клопоту...

Писар. Слухайте сюди, я вам розкажу одну причту. Їхав один чоловік через вузенький місток, а йому назустріч полупанок. "Звертай!" — кричить полупанок. Той мовчить. "Звертай!" — кричить удруге. Той таки мовчить. Полупанок бачe, що неперевага, вже промовив стиха: "Будь ласка, зверни, чоловіче добрий". А чоловік тоді і одмовив: "А де ж ваше здрастуйте?.."

Кукса і Дранко. Хіба ж ми з вами не здрастувались?

Писар. По справці оказується, що ні!

Дранко (простяга руку). То здрастуйте!

Кукса (тож). Моє поштеніє!

Писар (стиска руки). Доброго здоров'ячка! Як ви собі поживаєте?

Дранко. Та так, помаленьку!

Кукса. Полегеньку: то скоком, то боком!

Писар. Ну, слава богу! Що ж у вас тут нового?

Дранко і Кукса. О, вже знов почали! Та мерщій-бо!..

Писар. Чого це ви до мене прилипаєте?

Дранко і Кукса. Та де ж листи?

Писар. Листи? Листи там, де їм слід бути,— на дереві!
Дранко. Та ні, листи ті, письма?
Кукса. Те, що чорнилом по бумазі…
Писар. А, письма? У волості!
Дранко. То так би й казали зразу! (До Кукси). Побіжимо, сусіде?
Кукса. А що ж, пошкунделяємо.
Писар. Волость замкнена.
Дранко і Кукса. А в кого ж ключ?
Писар. У кого належить йому по закону бути. Закон показує: "Печать у старшини, бляха у соцького, книга у зборщика, а ключ у писаря!" Писар єсть ключ до всяких ділов!..
Дранко і Кукса. Так одімкніть!
Писар. Одімкнуть не штука, коли б не заржавів…
Дранко. Лоєм помастіть…
Кукса. Або олинавтом…
Писар. Не безпокойтесь! Я всі свої арихметики і без вас понімаю!
Дранко і Кукса. Ну?
Писар. Не нукайте, не повезе… А як засіпаєте, то ще й хвицать почне!
Дранко і Кукса. Морока з вами — та й годі!
Писар. Скажіть мені, любезнійші мої приятелі і милостиві государі: як ви збираєтесь куди їхать, чи ви годуєте коней?
Дранко. Хто ж цього не зна?
Кукса. Не погодувавши, не поїдеш!
Писар. І оброку даєте?
Дранко. Як не даси вівса, не побіжать!
Кукса. Що й казать, з двору не рушать, пристануть.
Писар. Стало бить, їхати: тпру?
Дранко і Кукса. А так, так: тпру!
Писар. От вам і вся політика! Розумно вам?
Дранко і Кукса. Ні!
Писар. Так слухайте ж, я вам розтовкую усе по пунктах і по параграфах:
Как без політики жити
На цім химернім світі?
Чи викрешеш з кременю.
Вогню без кресала?

Чи солодко їсться
Борщ голий без сала?
А коли до смаку
Пампушки без часнику,
Без олії галушки
Або риба без юшки?
Не знаю, панове,
Как на ваші зуби,
А я від тії страви
Одвертаю губи!
Кожний писар споконвік —
Політичний чоловік:
Нельзя йому слова свої
На вітер пускати,
За все він повинен
Гребувати плати…
Бо волосний писар,
Што в слюсарні слісар,
Што у плузі чересло
Або в човні те весло.
Не знаю, панове,
Як вам це здається?
Я. ж маракую,
Што скрізь так ведеться!
Тепер візьмем кого з селян,
Не з грошовитих, а з бідних мирян:
Чи знайдеться хоч один
Такий вже не ласий,
Щоб йому перед різдвом
Не снились ковбаси,
А у піст тарань, чахонь,
Оселедець часом,
Після ж чарки, на похмілля,
Хрін та редька з квасом?..
Не знаю, панове,

Што частіш вам сниться,
А што тій бідноті,
То щоніч М'ясниці!..
От грошовитий — то інша стаття,
Тих безпечніше повсякчас життя:
Не потіє, не хворіє,
Карбованці ліче,
Усіх гонить, зневажає
І всім дулі тиче!
Люди всі йому мовчать,
Доки грошики бряжчать!..
І довіку, добрі люди,
Грошовитий в шані буде,
Бо гроші над нами
Завжди керують,
За гроші і дурні
Розум купують!
Тепер, панове, скажіть мені,
Как без політики жить на селі?
Чи можна ж нам, писарям,
Ворони ловити,
Коли світ такий настав,
Што краще й не жити?
Потому я й не дрімаю
І, де должно, запускаю,
Будто би для ради штуки...
У чужі кишені руки...
Не знаю, панове,
Как це вам здається,
А меж нами, писарями,
Вездє так ведеться...
Дранко і Кукса. А листи ж наші як?
Писар. Тепер я піду додому, пообідаю та ляжу відпочити...
Дранко. Та це вам замарудилось подратувать нас, чи як?
Кукса. Нічогісінько не розберу!

Писар. Одначе прощавайте! Завтра, як не забуду, то принесу вам листи.
Дранко і Кукса. Та це до завтрього ждати?
Писар (дивиться на обох). Ач, які нехитрі! Ну, как видю, то з вами з невиразимою хвилозопією недалеко доїдеш: чи ви справді, чи прикидиваєтесь? Невже ви зовсім не догадались?
Дранко. Я ні, я зовсім недогадливий!
Кукса. А мені розжуйте і в рот положіть, то я й тоді не догадаюсь. Хіба вже скажете: їж! А то так і буду стоять, роззявивши рота.
Писар. Справді?
Дранко. А так, так! Вони у нас такі!
Писар. Стало, будем говорить прямо?
Дранко і Кукса. Прямо краще!
Писар. Как упрямо, так і прямо! Уплатіть мені, то й листи зараз получите!
Дранко. Так би зразу й казали!
Кукса. А то й почали закидать про коней та про овес!
Дранко. Та про якусь політику!
Писар. Таксу ви мою знаєте?
Дранко і Кукса. А яка?
Писар. Перш була по п'ятаку, а тепер возвише — а то по гривенику! Бо скрізь тепер ідьоть на повишеніє!
Кукса (убік). От чортів дряпіжник! (Виймає з кишені гроші). Нате вам!
Писар. А вам зводьте лист.
Дранко. Зводьте і мої! (Дає гроші).
Писар (дає лист). Пожалуйте і вам!
Кукса (обійшовши трохи, манить пальцем писаря). На часиночку!
Дранко (тож манить собі). На хвилиночку!
Писар. Чого?
Кукса. Милості просю!
Дранко. Будь ласка!
Писар. Такса теж возвишена: за прочитаніє десять копійок, за одписаніє — двадцять.
Голос з двору Дранкового: "Тату, ідіть, до вас паламар чогось прийшов!"
Дранко. О, слава господеві! Той мені даром прочита! (Пішов у свій двір).
Писар. Гривеник з кармана вилетів!

Кукса. От щасливий мій сусіда: йому все дурницею обіходиться… Зділайте милость!
Писар. Ну?
Кукса. Прочитайте, що тут надряпано, я за платою не постою!..
Писар (простяга руку). По таксі!
Кукса. Не турбуйтесь! Мілких тепер нема! Завтра…
Писар. Ні, спасибі… Мені вже живіт підвело від ваших завтраків!
Кукса. Отже лишенько! Та ось хоч самі помацайте, порожнісінькі кишені!
Писар (хоче взяти, за кишеню). Позвольте!
Кукса. І не сором вам лізти у чужу кишеню?
Писар (засовує руку у його кишеню). З вашого присогласу. (Вийняв гроші). Бачте, ось і намацав как у раз гривеника!..
Кукса (убік). А, щоб тебе намацало! (До нього). Отже недаром, мабуть, кажуть, що іноді і сам чоловік не зна, у якій кишені у нього чорт сидить!..
Писар. Ето вєрно! (Розкрив листа, читає). "Приятелю мій, вселюбезнійший милостивий государ і шановний господине…"
Кукса. Спасибі за шанобу! Мене таки, спасибі, люди шанують!
Писар (знову читає). "Шановний господине!.."
Кукса. Аж двічі шанує мене? Це якась дуже вже добра людина пише!
Писар. Ви-бо не перебивайте, а слухайте готового! Воно зараз піде далі… "Шановний господине! Звиняйте, што так довго не одписував до вас об ваших ділах, касательно жениха…"
Кукса (озирається). Читайте, будь ласка, нишком. Я не глухий!
Писар (чита). "…Касательно жениха, потому што не мав времені!.."
Кукса. А якщо й справді йому було ніколи? Конешне, мушу вибачити!
Писар. Я, кажеться, здеру з вас проти возвишеної вдвоє!..
Кукса. За що?
Писар. За многоглаголаніє!
Кукса. Мовчу, мовчу!
Писар (чита). "Ну, одначе, тепера подаю вам дорогу звєстку: на етом тижневі, когда не в суботу, так небезпременно у неділю…"
Кукса. Сьогодні субота!
Писар. Єй-богу, я полізу до вас у кишеню за возвишеною таксою. (Чита).

"…У неділю приєдить парнишка, жони моєї сродник, на оглядини до вас. Хоч вон вже і в літах, і із себе на виду непоказной, но, одначе ж, хвундаментной чалавєк і порадошний гаспадін. Зумійте тілько прийнять його в настоящім хвасоні, і дщерь ваша, Орина Максимовна, возьмуть себе в первоє предісловіє превосходноє щастіє, і отсюда возникнеть любов і прочеє…"

Кукса. Подай, господи!

Писар. Ну, та й язик же у вас!

Кукса. Мовчу, мовчу!

Писар (чита). "Може, йому прийдьоть у второє предисловіє прикинуться убогим і одягнеться вон не по-благородному, а по-бєдному, то ви не внімайте на етот хвакт своєго обращенія…"

Кукса (крізь зуби). Подай, господи!

Писар. Чи ваш язик може понімать яку-небудь дисципліну? (Чита). "Желаю вам от усєх моїх совокупних чувствій хорошо на веселії гулять і нас часто вгощать. Совітую не откладувать етого діла у продолжительний ящик, везти у той же день до вінця, і слава богу…"

Кукса (по паузі). Амінь?

Писар. Амінь. О, тепер можете розглагольствоват скольки желаєте..

Кукса. Амінь! Їй-богу, зараз оце і до попа побіжу і договорю його. (Убік). Слава тобі, господеві, діждався!.. (До писаря). Милості просю і вас на весілля!

Писар. Благодарим за вніманіє! Так как же, раз ви завтра думаєте їх і звінчать?

Кукса. А що ж тут довго откладувати? Як можна, то й сьогодні!..

Писар. Оце ж і по листові. А від кого він, ви догадались?

Кукса. Від Лахтійона Хведоровича, з города?

Писар. Так і тут обознача: "Від Лахтійона Хведровича, з города". Ну, до свіданія з вами! (Іде).

Кукса (хова листа). Ну, тільки я вам скажу, що за такого куценького листочка не варт було платити гривеника!

Писар. Не велик, кажуть, червінчик, та дорогий. Зате ж зятя багатого придбаєте.

Кукса (оглядається). Будь ласка, не гомоніть! А хіба мені моя дочка обридла? Легко, думаєте, мені буде розставатися з нею? Ви понімаєте,

що таке діти задля батька, котрий ними втішається, ними пишається, живе ними, диха ними. Котрий, котрий… (Убік, ідучи в хату). Слава тобі, господи! Так і чую, як мені від серця відлягло; на душі так якось весело стало, мов весняна вода прибува на лотоки, неначе величезний лантух з пшеницею зсунувся з плечей… Коли б тільки він согласився швидше їх повінчати! Так нехай хоч і двадцять п'ять карбованців загне — заплатю! (Пішов).
Писар. Треба-нада буде сповістить Василя, шо наша політика, кажеться, вже кипить!

ЯВА 10

Дранко і писар.
Дранко (балака сам з собою). Я таки зразу догадався, що це від Лахтійона Хведоровича. Піп до мене дуже прихильний, то він мені їх завтра або сьогодні звінчає! Паламар каже, що можна хоч і сьогодні звінчати, аби документи були чистоплотні! (До писаря). А, ви ще тут?
Писар. Дожидаю од вас резолюції нащот рубля серебра.
Дранко. А, які-бо ви! Отже я добріший від вас.
Писар. Любопитственно.
Дранко. Милості просю завтра до мене на весілля!
Писар. Благодарю! (Убік). І тут діло закипа. Це одна статья, а за руб серебра три дні вам на розмишленіє. До свіданія!
Дранко. Тільки ви сусідові ані словечка.
Писар пішов.
Сьогодні або завтра жених прибуде! Спасибі Лахтійонові Хведоровичеві! Пише, щоб я скоріш їх звінчав! Мотнусь оце зараз до попа!

ЯВА 11

Кукса і Дранко.
Кукса (йдучи з свого двору і не бачачи Дранка, тихо приспівує і притопує).
І по хаті тини-тини,
І по сінях тини-тини,

Вари, жінко, лини!..
Дранко (побачивши, що Кукса танцює, приспівує і собі).
І по хаті тупу-тупу,
І по сінях тупу-тупу,-
Вари, жінко, крупу!..
Кукса (уздрів Дранка). Чого це ви, сусіде, так радієте?
Дранко. А вас яке лихо розносило, що танцюєте?
Кукса. Хіба ж то я танцював? Я утоптував ось-дечки землю, бачте, якась чортяка покопирсала?.. Певно, капосні діти у хаток грались або у горобця...
Дранко. А мені здалось, що ви танцюєте, я й подумав собі: ану, піддам сусідові охоти!.
Кукса. Та чи нам же танці на умі?.. Об спасенії душі треба думати!
Дранко. Чи не до вечерні зібрались?
Кукса. Еге!
Дранко. У яку церкву?
Кукса. До Спаса! Велів конячину запрягти...
Дранко. А я піду до Пречистої. Ох, гріхи, гріхи!
Кукса. Іменно, що гріхи! Здається, і живемо по-божому, і в церкву вчащаємо, і постів додержуємо... Чі ви понеділкуєте?
Дранко. Аякже, вже третій рік.
Кукса. А я шостий!.. А під старість все-таки нібі чуєш, яка сила гріхів за плечима!.. Як після доброї зими води у ставок напре, що аж греблю рве.
Дранко. Еге, так і чуєш, як пригина тебе до землі, як добрий лантух з земляним вугіллям!
Кукса. От часом кузочку манесеньку наступиш ногою і задавиш її ненароком, а воно й то гріх! (Дає понюхати). І цього зілля, кажуть, гріх вживати... А ми все таки вживаєм...
Дранко (нюха). Аякже! Я чув від одного дяка, що, каже, на тім світі нечиста сила, замість цієї погані буде тобі у ніздрі запихати чемерицю...
Кукса. Мені один салдатик розказував... гвардійон він, значиться, був вже аж двічі на Ахтонській горі... так каже, що... каже: "Гріхи наші — да й тольки!.."
Дранко. Прощавайте до якого часу!
Кукса. Ходіть здорові! Може, вас чим зобидив сьогодні, то простіть

мене!
Дранко. І мене простіть!
Кукса. Бог простить! Знаєте, живемо по сусідству не можна, щрб інколи не посварились... Собаки, і ті гризуться... або горщик з горщиком в печі стовкнеться і розіб'ється...
Уклонившись, пішли.

ЯВА 12

Василь, Антон, потім Горпина і Оришка.
Василь (регоче, хапаючись за боки). Бачив, бачив, Антоне, як наші хазяїни мало не подуріють з радощів?
Антон. Від чого ж то?
Василь. Послі, послі розкажу. От так штукерія буде!..
Антон. Ой, не радій заздалегідь! Одначе поки там що, а тепер наша воля! (Гука). Оришко! Мерщій сюди! Гукай на Горпину!
Василь. Горпино, моя рибонько, скорій іди!
Оришка (вбіга). Чого це батько так рано поїхали до церкви, ще й до вечерні не дзвонили?
Горпина (вбіга). Чого це так рано сьогодні пошабашили роботу?
Василь. Ох, які ви, дівчата, цікаві!
Антон. Старим богу молитись, а молодим веселитись!
Співають.
Антон, Василь і дівчата.
Тепер нам воля,
Тепер нам роздолля,-
Гуляймо ж, співаймо,
Доки щастить доля!
Дівчата.
Ой як же любенько
Б'ється серденько,
Сміється й радіє,
З кохання мліє!
Всі.
Тепер нам воля,

Тепер нам роздолля,-
Гуляймо ж, співаймо,
Доки щастить доля!
Антон і Василь.
Дівчино-серденько,
Любімось вірненько,
Кохаймось довіку
Без міри, без ліку!
Всі.
Тепер нам воля,
Тепер нам роздолля,-
Гуляймо ж, співаймо,
Доки щастить доля!
Завіса

ДІЯ ДРУГА

Левада. Верби і лоза, річка. Ніч.

ЯВА 1

Горпина і трохи згодом Василь.
Горпина (виходить і придивляється). На сил батько заснув! Чого це він такий веселий повернувся вечерні, мало не танцював? "Одягайся,— каже,— завтра в найкращу одежу та сподівайся до нас дорогих гостей!" — "Яких?" — питаю. "Сама побачиш!" І довго все щось натякав таке, але я нічогісінько не розібрала. Все якісь шуточки, аж обрид мені!.. Ледве-ледве улігся спати. Я таки, щоб запевнити себе, чи й справді заснув взяла соломинку та й полоскотала його по щоці, а ві хоч би тобі вусом моргнув,— хропе!.. Що ж це ні Антона, ні Оришки нема, і Василь десь запропастився? (Сіда на пеньок і співа).
Світи, світи, місяцю,
І ти, ясна зоря,
Просвіти доріжку,
А де мила моя.

У чистому полі
Там шовкова трава,
Гей, там дівчина косу
Та й розчісувала!
(Гукає). Гу-у! Оришко, гу!
Там дівчина косу
Та й розчісувала,
Сестрицям-подружкам
Переказувала…
(Знову гукає)
Сестриці-подружки,
Ви кайтесь по мені,
Не доймайте віри
Та козаченькові.
(Знову гукає)
Що ж це й справді ніхто не йде? Самій якось аж ніби сумно сидіти. Гу-у! Чого це Василя так довго нема? Де він запропастився? А може, де-небудь притаївся та дожидає моєї звістки? Чудний парубок! "Як часом я, — каже,— не одкликатимуся на твій голос, то знай, що то означа, що хто-небудь за нами зорить; тоді нявкни, як кішка, і я зараз з'явлюсь!.." Ану-ну, чи відкликнеться, чи з'явиться?.. Няв, няв, няв! Ні, не чуть!
Де ти, миленький?
Василь. Няв, няв, няв!
Горпина.
О, відкликається!
Голуб сизенький!
Василь (крадеться левадою).
Я тут, Горпино!
Я тут, рибчино,
До тебе лину,
Моя єдина!
Василь і Горпина (разом).
Як мені любо,
Серденько моє,
Які ж ми щасливі

Тепер обоє!
Без тебе, серце,
І світ не милий!
Моєму коханню
Немає міри!
Василь і Горпина (разом).
Як мені любо,
Серденько моє,
Які ж ми щасливі
Тепер обоє!
Горпина.
Моя ти думко,
Щира дружино!
Василь..
Дай приголублю
Мою єдину!
Василь і Горпина (разом).
Як мені любо,
Серденько моє,
Які ж ми щасливі
Тепер обоє!
Василь. Моя ти рибонько, моя утіхо, моє ти ясне сонечко!
Горпина. Справді? Мабуть, таке ясне, що аж в очах темніє? Тобі б все тільки аби цілуватись та голубитись; а ти й не знаєш, що завтра, либонь, якесь мене лихо чекає? А казала тобі скільки разів: утечемо та нишком звінчаймось! А ти все: "Боюсь, боюсь!.."
Василь. Завтра нас, може, щаслива доля, чекає, а не лихо! Завтра, як то кажуть, бабка ще надвоє ворожила!
Горпина. Як? Що таке?
Василь. А таке, що ото я таку підвів машину, що твій батько і Кукса мало з радощів не подуріли!
Горпина. Яку машину?
Василь. А що, цікаво? От ти мене раз поз раз упрікала, що я полохливий і несміливий, ану, нехай хто сміливий таку штуку вигада.
Горпина. Та кажи ж бо швидш, що таке?

Василь. Кортить? Отже й не скажу!
Горпина. Скажи! Я тебе поцілую.
Василь. Еге, тепер вже й "поцілую"! От ти все на мене, що я полохливий та несміливий!..
Горпина. Ну, на те, щоб кого обдурить, не великої смілості треба!..
Василь. Еге, розказуй! Ну та й штука ж буде! (Регоче).
Горпина. Та чого ж ти так радієш?
Василь. Як чого? Я вже знаю чого! Як тільки діло піде й до кінця так, як воно тепер вже наклюнулось, тоді ти вже певно будеш моєю!
Горпина. Як то буду твоєю? А як я ще, може, за тебе не піду?..
Василь (з ляком). Як? Та ти ж...
Горпина. Божилася, що піду? Так що ж?.. А тепера от не хочу, не хочу — та й тільки!..
Василь (з жаху не може промовить). Так ти мене...
Горпина. Ану заплач! Чого ж ти не плачеш?
Василь. Так ти ось як? Та ще хочеш, щоб я й заплакав? Та не діждеш же ти цього!.. Будь же ти...
(Хлипа).
Горпина. А далі що? Чого ж ти замовк?
Василь. Ні, не замовкну! Будь же ти анах... Ні, не хочу я тебе проклинать! Що ж з того прокляття? Ну, любила, доки любий був! Прощай, Горпино, тільки ж ти мене й бачила!..
Горпина (хапа його за руки). Куди ж ти?
Василь. Не бійся, не кинусь в річку і на гілляці не почеплюсь! Ти, може, цього іменно й хотіла б? Одійди ти від мене, зраднице! (Хутко йде).
Горпина. Василю, Василечку! Постривай-бо, вернись! Ще, може, й справді в річку кинеться або на гілляці повисне?.. (Побігла).

ЯВА 2

Дранко вибіга з дубиною.
Дранко. Чув я, чув своїми вухами, що отут вони співали! І що то Антон з моєю Горпиною, то я готов жменю жужелиці проковтнуть!.. Ну, коли б мені його впіймать!.. (Пішов крадучись).

ЯВА 3

Антон (співа за лаштунками).

Туман, туман по долині, (2)
Широкий лист на калині, (2)
А ще ширший на дубочку, (2)
Кличе голуб голубочку!.. (2)

(Виходить). Що воно за знак, що Оришки й досі нема? Вже давненько й світло погасили, а її нема та й нема! (Вийма сопілку і грає жалібної). Щось і сопілка гарчить, неначе похряпана! На бур зовсім погано йде. Ну, нехай же вона сьогодні не вийде. Битиму, єй-богу, битиму! Так оддубасю, як то їй і не снилось! Я не подивлюсь на тебе, що ти багатирська дочка. Е, ні, ти ще постривай над босим сміятись! Цей босий завдасть тобі такого чосу!.. Знає ж ідолка, що люблю її, як душу. Знає, що пропадаю за нею, як… А може, старий ще не спить? Що воно за знак? Яка причта — не розберу… (Грає веселої). Щось неначе шелестить… (Придивляється). Вона, єй-богу, вона! (Присів за кущем).

Лину до тебе,
Моя дівчино!

Антон і Оришка (разом).

О, як же любо
Серце забилось,
Як мої очі
З твоїми вздрілись!

ЯВА 4

Оришка.

Оришка (співа).

Небо синіє, аж очі вбирає,
Зорі навколо чудово блищать,
Онде і місяць із-за верб виринає,
Що ж соловейко не починає лящать?
Як тихо навколо,
Як страшно і дивно!

Сумно і страшно тут в самотині,
Немов у лісі я заблудилась,
Чого ж так довго забарилась Горпина,
Он вже й вечірня зірочка з'явилась,
Як тихо навколо,
Як страшно і дивно!..

Антон і Оришка.

Оришка (іде полохливо). Отже, єй-богу, нема його! Може, розгнівався, що я так довго не приходила, та й пішов? Коли ж батько й досі не сплять... (Співає тихо).

Де ти, Антоне,
Мій ти соколе?
Прибудь хутенько,
Моє серденько!

Антон (підійшов).

Я тут, Орисю,
Я тут, рибчино,

Оришка.

Пригорни ж щиро
Свою кохану!
Моя ти доле,
Мій ти талану!
Без тебе, орле,
Сумую дуже!
Тепер про горе
Вдвох нам байдуже!

Антон і Оришка (разом).

О, як же любо
Серце забилось,
Як мої очі
З твоїми вздрілись!

Оришка.

Як я щаслива
В годину цюю!

Антон.
Я від кохання
Серця не чую!
Оришка.
Нема вже в серці
Ні смутку, ні горя.
Антон.
Дай поцілую
Твої очі-зорі!
Антон і Оришка (разом).
О, як же любо
Серце забилось,
Як мої очі
З твоїми вздрілись!
Оришка. А що, ти дуже гнівався, що я так довго барилась?
Антон. Тепер вже прохолонуло.
Оришка (сміється). А дуже кипіло?
Антон. Як у пеклі!

ЯВА 5

Ті ж і Горпина з Василем.
Горпина (підкралась до їх). А тпру-тпрус!
Оришка (з ляком). Ой леле!
Антон. Це Горпина дуріє!
Горпина (тягне Василя за руку). Люди добрі, подивіться на оцього сича! (Регоче). Чи ви його бачили коли таким?
Антон. Що це з тобою, Василю?
Горпина. Вони, бачте, розгнівались, що я з ними пошуткувала!.. Ну ж бо, засмійся! (Шарпа його). Та за-смійся-бо!
Василь. Ну, та що з того? (Усміхається).
Горпина (плеще в долоні). Таки на своєму, на своєму поставила!
Василь. Радій.
Антон і Оришка. Що ж таке трапилось?
Василь. Ат, сказано: кручена вівця!..

Горпина (регоче). А таки на своєму поставила! Таки розказав мені все дочиста.
Василь (сміється). Колись і моє буде зверху!
Горпина. Дожидайся!
Чути шелест.
Антон. Мовчіть! (Придивляється). Стійте, щось крадеться через леваду!
Оришка. Ой лелечко!.. Чи не батько?
Горпина. Я не боюсь, хоч би й батько!
Антон. Втікайте, дівчата, в кущі! А ти, Василю, іди сюди.
Дівчата ховаються.
Якщо це твій або мій хазяїн, давай помнемо їм добре боки!
Василь. Ні, краще й ми втікаймо!
Антон. Дурний! Чого ти боїшся? Насунемо шапки на очі, то й не пізнає, та давай пополупим добре... Приляж!
Прилягли трохи оддаль.

ЯВА 6

Ті ж і Ничипір.
Ничипір (придивляється). Куди ж це я забрів? Це, мабуть, мара мене воде! Свят, свят, свят!.. Я й бачив, що щось все мені дорогу перебігало, неначе кіт або тхір!.. Та де ж це шлях? (Придивляється). Сказать би, п'яний, а то тільки дві чарки випив з кумом Петром, ще тільки сонечко звернуло на спочивок... Левада, чи що? Дядина мені казала колись, що як заблудишся, то мерщій переверни сорочку коміром назад та читай "Да воскресне бог", то зараз і виведе тебе на шлях!
Антон. Це щось не з наших!
Василь. Щось чужостороннє!
Ничипір. І не пив же багато!.. Дві чарки тільки і сьорбнув, а памороки так забило, що нічого не розчолопаю. Вже, мабуть, скоро і північ, а я все блукаю! О, щось ніби котиться, куценьке та чорне!
Антон і Василь (перепинили його). А хто це такий?
Ничипір. Братики, голубчики, пустіть мене, єй-богу, я не злодій!
Антон. Хто ти такий? Зараз признавайся!
Ничипір. А хто його зна, я й сам тепер не знаю, хто я!

Антон. Та відкіля ж ти?
Ничипір. Я відкіля? Відціля ж таки, з Іванівки!
Василь. З якої Іванівки?
Ничипір. З якої Іванівки? З нашої, з цієї Іванівки!
Антон. Це з тії, що біля Ревуцького?
Ничипір. Так точно!
Антон. Чого ж це тебе аж сюди, за п'ятнадцять верстов, занесло?
Ничипір. Ого-го! П'ятнадцять верстов? От анахтемська мара, аж куди затирила!..
Василь. Яка мара? Та чи ви при своїм умі?
Ничипір. Мара? Чорненьке таке, котиться попереду!..
Антон. Чи ти не божевільний часом?
Ничипір. Об тім я достомітно не звестен! Видите, випив я з кумом Петром дві чарочки і вийшов, ще тільки стало сонечко спочивать...
Василь. Та ви-бо розкажіть нам товком, що з вами трапилось?
Ничипір. Стривайте ж бо! Кажу ж вам настоящим товком: випив я дві чарочки з кумом Петром, ще тільки сонечко стало спочивать...
Антон і Василь. Та це вже ми чули. А далі що?
Ничипір. Ну да, ну да!.. Значить, випив я дві чарочки з кумом Петром... І був у шинку ще той, що позаторік... ось, як-бо його?.. Ну, що у Степана, Сьомового зятя... його хата зараз коло греблі!.. Як перейдеш греблю, а вона в вічі тобі тиць!..
Антон. Та чи не конокрад ти, що так плутаєш?
Василь. Бог зна що, Антоне, ти говориш. Придивись на нього, хіба він схожий з конокрадом?
Антон. Та він і справді чи не божевільний?
Ничипір. Отак було вже раз зо мною торік, якраз на Великдень!.. Стало бить, теж так: випив я дві чарочки з кумом Петром... не більш не менш...
Василь. Слухай, Антоне! Оце, по-моєму, якраз такий чоловік, як нам треба. Ні він нікого тут не зна, ні його не знають.
Антон. А що ти думаєш? І справді! От буде кумедія так кумедія!
Ничипір. Може, вам треба на що лихе, то шукайте собі дурнішого і...
Василь. Та ні! Ми не такі люди, щоб вас на лихе підмовляли.
Антон. Дівчата! А йдіть сюди, годі вам ховатись!
Оришка і Горпина (підійшли). Хто це?

Ничипір простягає їм руку.
Василь. Не придивляйтесь, бо не пізнаєте! Це чоловік чужосторонній.
Ничипір (до дівчат). Здалеку... Але як воно сталося оце діло, то й не розберу... Чудасія! Сказать би, п'яний був, а то зрозумійте: тільки випив, сказать, дві чарочки з кумом Петром, тільки ще сонечко сіло...
Антон. Ходімо відціля, бо тут небезпечно, та там вже до ладу про все побалакаємо!
Ничипір. Сторія, та й тільки!.. Ну, нехай би був п'яний!.. А то випив дві...
Оришка (до Антона). Та ви товком нам скажіть: що це ви затіваєте?
Антон. Нехай тебе покортить... Ходім, ходім!
Ничипір. Кажу ж вам товком: випив я з кумом Петром...
Антон, Ничипір і Оришка пішли.

ЯВА 7

Горпина і Василь.
Василь. От ти все казала, що я несміливий та плохий, а от бачиш, вже діло наше кипить!
Горпина. Цяця, цяця! Дай я тебе погладю по головці!
Василь. Гладь цуцика, а я людина!
Горпина. Ти ж мій цуцик! (Регоче).
Пішли.

ЯВА 8

Дранко (іде, зігнувшись, з дубиною). Щоб мені молотка не вдержати в руці, щоб мені не довелось ніколи приварити п'ятки до коси, щоб мені ніколи не загартувати кресала, коли я знов отут не бачив Антона своїми очима вже з сусідовою Оришкою!.. Це той, про котрого Кукса каже, що ненавидить бабського кодла... Добре ненавидить!.. Ну, та й посміюся ж я з сусіда! Що то не Василь, то я певен, бо Василь пішов до брата свого, ще звечора одпросився! Ну, коли б я їх упіймав, взяв би Антона за чуба, а Оришку за коси та й привів би до сусіда, щоб потішився ними!.. Стривай, щось іде... (Присіда).

ЯВА 9

Кукса і Дранко.

Кукса (ідучи, тихенько співа). "Ой не спиться, не лежиться, і сон не бере..." Щось не спиться! Коли б швидш світало, ніяк не діждусь того ранку. Неначе щось там на небі загальмувало ніч та й задержує на місці, як воду на яловім опусті! А Антон замкнувся у млині, гукав, гукав, стукав, стукав, не хоче відімкнути. Ану, навідаюсь до свого кладу чи не хапнув його Антон?..

Дранко (кинувся на нього з дубиною). А, впіймав я тебе!

Кукса. Тю, хто це?

Дранко. Це ви, сусіде?

Кукса. А який же біс? Що це ви, бодай вас, мало мене дубиною не вгріли?

Дранко. Та то я шуткував! Хотів вас налякать!

Кукса. Добрі були б шутки, якби оперезали по плечах!

Дранко. Чого це ви блукаєте по леваді?

Кукса. А ви чого?

Дранко. Та так... Приснилося, бачте, мені, що ніби щось крадеться до кузні, я прокинувся та швидш надвір. Ну, а потім вже подумав: коли встав, то обійду вже навкруги двору, так, на всякий случай!..

Кукса. А дубинку ж де зачепили?

Дранко. По дорозі... так про всякий случай!

Кукса. Ото у вас багато грошей наховано, через те вам і сниться невіть-що!

Дранко. Іскри та жужелиця вам в вічі! Які там у мене гроші? У вас он аж скрині тріщать від карбованців!..

Кукса. Межисітка вам в пельку! Мавши п'ять дочок, чорта лисого виховаєш!..

Дранко. Так у вас же тільки п'ять, а в мене їх сім!

Кукса. Та адже ж і п'ять!..

Дранко. Але ж не сім?

Кукса. Але ж і п'ять, кажу!...

Дранко. Та у вас буде скоро менше!

Кукса (убік). Від кого ж це він провідав про жениха?

Дранко. А Антон ваш і справді ненавидить бабського роду?
Кукса. Бачте, я ж вам казав!
Дранко. Бачу, бачу! (Регоче).
Кукса. Чого ж це ви регочете?
Дранко регоче.
Отже я вас вилаю проти неділі! Вдаєте з себе богобоязливого, а лізете на сварку, щоб на гріх підвести…
Дранко. Та то я так, шуткую! (Подає руку). Вибачайте.
Кукса. Чудесно у вечерні дяки співали "Блажен муж"!
Дранко. У Пречистої краще! Там один басистий як ревне, як ревне, аж неначе у голові тобі реве і волосся догори лізе!..
Кукса (хапа себе за голову). Ой-ой-ой!..
Дранко. Та у вас вже не полізе, ви безпечні…
Кукса. Конешно, є усякі скусники.
Дранко. Чи не хочете понюхать? (Помовчав). Завтра, кажуть, весілля у когось буде?
Кукса (убік). О, знову! Від кого б це він довідався?..
Дранко. Чув я, що й вас кликатимуть.
Кукса (убік). Що? Оцього я зовсім не розберу! (До нього). До кого кликатимуть? Чи ви спросоння, чи… Я чув, що нібито вас кликатимуть, а не мене!
Дранко (убік). Що це він товче? Хто б йому це сказав?
Кукса (убік). Чи не писар йому шепнув?
Дранко. Ну, коли вже про це довідались, то просимо…
Кукса. Вас не минати? Де ж таки, борони боже! Звісно, по сусідству покличемо й вас.
Дранко. Та ви це як?
Кукса. Навсправжки!
Дранко. Хто з нас спить?
Кукса. Не знаю.
Дранко. Хто з нас дурний?
Кукса. Не знаю! (Регоче).
Дранко. Тьфу.
Кукса. А вам двічі тьфу! (Співа).
Що він затіває,

Що це він тороче?
Дранко.
Либонь, випитати сусід мене хоче.
Кукса.
Ви навмисне чи у смішки?
Дранко.
Пошуткував з вами трішки.
Разом.
Не такий я, не такий я, вибачай,
Щоб признатись на одчай!
Кукса.
Хіба вже признатись,
Щоб не зволікатись?
Дранко.
Ач, ніби й не злиться,
Ой хитра лисиця!
Кукса.
Що ви чули, те правдиво.
Дранко.
Завтра в когось вуде диве.
Разом.
Не такий я (т. д.)
Кукса.
Чого він сміється,
Баньки витріщає?
Дранко.
Неначе сорока в вічі заглядає.
Кукса.
А що, кортить? Признайтесь!
Дранко.
Пожалуйста, не в'їдайтесь!
Разом.
Не такий я і т. д.
Дранко. Краще давайте знюхаємось та й підемо спочивать, а завтра, як бог дасть, діждемо.

За Куксою Василь чхає.
Доброго здоров'ячка!
Кукса. Дякую! Тільки це не я чхнув, бо я ще й не донюхав, то чого ж би чхав?
Дранко. Та невже? А мені здалося…
Кукса. І завжди вам бозна-що здається… Я іноді обидві ніздрі заб'ю, що аж не дихну, і тоді не чхаю… Так що, кажете, завтра?
За Дранком Антон чхає.
Доброго здоров'ячка!
Дранко. Ой, що це таке?
Кукса. Що?
Дранко. У мене за плечима щось так чхнуло, що аж неначе сімсот свічок в очах блиснуло!..
Кукса. Бачте, я казав вам не раз, що це місце небезпечне!
Дранко. Хто ж вам казав?
Чутно свист, хрюкання, гавкання і гомін.
Кукса. О! о! Чуєте?
Обоє з ляком втікають. Тікаймо!.. Куди? Туди?.. Сюди?..

ЯВА 10

Вибігають Антон, Василь, Оришка і Горпина.
Співають.
Отак ми їх налякали,
Що обоє повтікали,
Не вернуться вже сюди.
Тепер ми злишились біди.
Ну ж бо веселіше
Заспіваймо, що любіше.
Ой дівчина-горлиця
До козака горнеться,
А козак, як орел,
Як побачив, так і вмер —
Умер батько — байдуже,
Вмерла мати — байдуже,

Умер милий-чорнобривий —
Жаль мені його дуже!
І за батька оценаш,
І за матір оценаш,
За милого душу
Танцювати мушу!..
Завіса

ДІЯ ТРЕТЯ

Обставини такі ж, як і в першій дії. День.

ЯВА 1

Дранко один.

Дранко (стоїть на тину і дивиться на гору, на шлях). Що воно за знак, що й досі той жених не їде? Вже й люди почали сходитись на весілля, а його нема та й нема! О, щось закуріло!.. Троє чи двоє коней? Здається, троє? Так, троє… Ще й добрі коні… Еге, поспіша! Поспішай, поспішай! Пристяжні вскач біжать! Добрі конячки! Здається, він у синьому жупані? Чи то, може, сердук? А тільки у синьому! Ні, здається, у чорній бурці. Певно, бурку накинув, щоб не запорошило… Ач, неначе той азіят!.. О, вже ближче…

ЯВА 2

Кукса і Дранко.

Кукса (вийшов з двору і, не бачачи Дранка, вилазить на тин). І-і-і, біда! Вже гостей повно в подвір'ї і в хаті, а жениха й досі не видко, не їде та й не їде! А хто їх накликав, тих гостей? І свати у третіх, і куми мої, і куми братові, і свояки кумівські!.. Налізло такого, що й не перелічиш. Неловко спитати, хто їх сповістив… (Дивиться на гору)…
Дранко. Чи не диво!.. То зовсім не коні, а щось ніби теля жене…
Кукса (дивиться). Щось свиню жене, мабуть, у базар!.. (Постеріг

Дранка). А чого то ви зоп'ялись на тина, як та проява?
Дранко. А ви чого там маячите, як пугало?
Кукса. Та сказали діти, що десь пожежа!
Дранко. То ви вилізьте на хату, відтіля видніш буде.
Кукса. А хоч би й на димар виліз, вам що до того?
Дранко. Вилізьте, вилізьте, та візьміть ще й клепало в руки... Скликайте людей на ґвалт!
Кукса. А ви візьміть віху та махайте!
Дранко. Не лізьте осою в вічі!
Кукса. Не чіпайте мене!
Дранко. Який чорт вас зачіпає?
Кукса. Отой, що балака!
Дранко. Ви хоч би лисину прикрили: блищить на сонці, як бляха у соцького!..
Кукса. А ви б розчесали свою куштрю, а то горобці подумають, що куделиця, і обсмикають на гнізда!
Василь (з двору). Хазяїн! Якийсь чужосторонній чоловік іде до вас.
Дранко (скочив з тину). Невже? Слава тобі, господи! Як це я його проґавив? (Побіг у свій двір).

ЯВА 3

Антон і Кукса.

Антон (вибіг з двору). Хазяїн! Якийсь чоловік, либонь, парубок, заїхав у заїжджий двір до Гершка, переодягся у стару одежу, спитав, де ваша хата, і йде вже сюди.
Кукса. Чи й справді? Ти його сам бачив?
Антон. Аякже, своїми очима бачив! Я йшов з містечка повз постоялий двір, дивлюсь: що воно за чудасія? Якась людина скида з себе гарну одежу і надіва стару! Я й прислухався, чую, питає: "Де Куксова господа?"
Кукса. Спасибі тобі за звістку, Антоне! Я тебе, Антоне, люблю, єй-богу, люблю! Зоставайся у мене ще років на два або й на три, заслужиш чимало грошенят, тим часом, може, твоє серце привернеться до дівчат, тоді свататимеш мою Палажку! І вона тим часом підросте та вилюдніє!

Антон. Коли так, то вже краще віддайте за мене Оришку!
Кукса. Оришку? І Оришку віддав би, так… (Оглянувся, тихо). Це ж приїхав жених до Оришки!
Антон. Жених? Ну, якщо Оришку ви віддасте за цього жениха, тоді попрощайтесь і з Антоном, і з млином своїм, і з господою!
Кукса. Як? Що?
Антон. А те, що спалю!
Кукса (убік). Он воно що! (До нього). Так ти так ненавидиш бабів?
Антон. Ненавидів, а оце раптом привернуло мене до бабів!
Кукса. Привернуло? А щоб тебе вивернуло!.. (Хутко йде за ним). От тобі і вглядів у два ока! Та постривай-бо, Антоне!.. Невже це ти навсправжки?.. (Пішов).

ЯВА 4

Ничипір виходить з-за хати з Василем.
Василь. Оце ж хата мого хазяїна, а ото Куксова.
Ничипір. Побачимо, що з цього вийде. Мушу вже стати у пригоді добрим хлопцям. Спасибі їм: нагодували мене і грошей помінилися дати аж десять карбованців!..

ЯВА 5

Ничипір і Дранко.
Дранко (вибігає з свого двору). Милості просю (Хапа його за руки і тягне до себе).
Ничипір. Чого це ви до мене пристали? Пустіть!
Дранко. Ви від Лахтійона Хведоровича? Я зараз догадався!
Ничипір.
У чім догадались?
Дранко.
Милості просю покорно!
Ничипір.
А куди ж то так проворно?
Дранко.

У мою господу!
Ничипір.
У вашу господу!
Дранко.
Все вже як слід
У мене готово!
Ничипір.
Я не роблю діла
З одного слова.
Дранко.
Я вже й попа договорив.
Ничипір.
Хто ж вам хапатись так велів?
Дранко.
Одне тільки слово,
Та й марш до вінця!
Ми доведем діло
Зразу до кінця!
Пообіцяли.
Ничипір.
Стало бить, все справно,
Тільки оком морг,
Поспієм, поспієм
З козами на торг!
Дранко.
Перекусили б хоч мало.
Ничипір.
Я вже їв і хліб, і сало!
Дранко.
З'їли б ще борщу та каші...
Ничипір.
Ще не їв борщу та каші.
Дранко. Ходім, не гаймось,
Вже в церкві нас ждуть.
Ничипір.

Стало бить, поївши,
Та й з богом в путь?
Дранко.
Тай чого тут відкладати?
Ничипір.
Може б, до завтра підождати?..
Дранко.
Скажіть одне слово,
Та й марш до вінця.
Ми доведем діло
Зразу до кінця!
Ничипір.
Стало бить, все справно,
Тільки оком морг,
Поспієм, поспієм
З козами на торг!
Дранко. Коли поспієм, як поспієм?
Ничипір. А ви хто такий?
Дранко. Дранко!
Ничипір. Дранко? Чудне яке прозвище!..
Дранко. Так од родителів!.. Ну, ходім же в хату.
Ничипір. Ні, винесіть сюди добру чарку горілки, я вип'ю для хвабрості!
Дранко. Сюди? Нічого робити! (Убік). От штукар! (Побіг у своє подвір'я).
Ничипір. Коли б мені не забуть про нашу умову з хлопцями…
Антон і Василь (з дворів). Крепись, Ничипоре!
Ничипір. Ще креплюсь!
Дранко (вибігає). Випийте й закусіть! А я зараз таки догадався, що ви від Лахтійона Хведоровича!
Ничипір. Догадались? От штука!..
Дранко. Ну, ходім же в хату, бо вже пора хоч і до вінця!
Ничипір. А добра горілка і закуска, хоч і не на голодні зуби! (їсть).
Дранко. На здоров'ячко.
Ничипір. Славні пиріжки з мнясом!
Дранко. Ви ще не бачили моєї Горпини?
Ничипір. Гм…

Дранко. Там така окуратна, як аглицькі обценьки!
Ничипір. Справді? Ану, давайте ще й по другій!
Дранко. Випийте, та швидш будемо доводить діло до краю!
Ничипір. Чудасія трапилась зо мною вчора: тільки дві чарочки випив з кумом Петром, ще тільки що сонечко почало сідати... Правда, я й забув, що вам цього не треба розказувати!..
Дранко. Що, як?
Ничипір. Ніяк! Отепер ніби й підкрепився! Ну, коли вже робить діло, то робіть! Що далі?
Дранко. А що ж далі?
Ничипір. Давайте ще й дівку сюди!
Дранко. Як сюди?
Ничипір. Перед мої очі! Тут ми зробимо оглядини.
Дранко. Люди ж сміятимуться!
Ничипір. А в хату я не піду, доки не розхвабрюсь!
Дранко (убік). От штукар! Ну, та й штукарі ж оці городські паничі! (Побіг у двір).
Ничипір. Одначе горілка здорово вдарила у голову!
Василь і Антон (з дворів). Крепись, Ничипоре!
Ничипір. Ще креплюсь! Ого-го!..

ЯВА 6

Кукса і Ничипір.

Кукса (виходить з-за тину). Куди ж це він дівся? Бігаю, бігаю, шукаю, шукаю, нема! (Побачив Ничипора). Чи не він оце? От так мурмулад! (До нього). Милості просю в господу! Ви від Лахтійона Хведоровича?
Ничипір. Може! А ви хто такий?
Кукса. Кукса.
Ничипір. На яку ногу?
Кукса. Ні, це, бачте, таке моє прізвище, хвамилія моя така!..
Ничипір. Ну, то здрастуйте!
Кукса (співа).
Просю покорно!
Ничипір.

Дуже проворно!
Кукса.
Давно вже вас жду.
Ничипір.
В хату не піду!
Кукса.
Годі-бо вам прикидатись,
До вінця пора збиратись.
Ничипір.
Не слід ніколи спішити,
Щоб людей не насмішити.
Кукса.
Та як же це буде?
В мене все готово!
Ну, скажіть вже, бога ради,
Ви своє хоч слово!
Ничипір.
Легко сказати,
Тяжко зробити:
Перш треба подумать,
В голові подлубать!
Кукса.
Я зразу роблю!
Ничипір.
Я так не люблю.
Кукса.
Думайте ж скоріш!
Ничипір.
Який ви мудрий!
Кукса.
Перестаньте вже смішити,
Пора ділом нам спішити!
Ничипір.
Далебі, я не сміюся…
Я не той, яким здаюся!

Кукса.
Годі, годі, сину!
Скинь драну свитину,
Вона тепер не в пригоді,
Посмішив, та й годі!
Ничипір.
Вчиню вашу волю,
Нічого робити!
Тільки цур, щоб потім
Не прийшлось жаліти!
Кукса.
Та годі тобі сміхотворити!
От який, єй-богу, втішний!
Кажу ж, що я вже догадався.
Ничипір.
Догадались? Тільки шиворіт-навиворіт…
Кукса. Як шиворіт-навиворіт?
Ничипір. Вовною наверх!
Кукса. Що ти говориш?
Ничипір. "Здоров,— каже,— Ісаю!" — "Та чайок шукаю!" — "А чи жив-здоров?" — "Вже чотири знайшов!" — "Що ти, дурню, говориш?" — "Та старої не вловиш".
Кукса. Що таке?
Ничипір. Куркулю-муркулю! Розбери, що я говорю.
Кукса. Ну, та й штукар же ти, паничу!
Ничипір (довго дивиться на нього). Дайте сюди дівку!
Кукса. Як?
Ничипір. Не сердьте мене, а робіть, що я приказую! Ну, живо, хутко! Дівчину сюди і добру чарку горілки!
Кукса. От який втішний! Побачимо, що з цього вийде. (Побіг).
Ничипір. Отак їх попоганять, як жеребців на аркані!
Антон і Василь (з дворів). Крепись, Ничипоре!
Ничипір. Ого-го-го! Ще креплюсь! Здорово креплюсь!

ЯВА 7

Ничипір, Дранко, Кукса, Горпина і Оришка.

Дранко (тягне Горпину). Хочеш, щоб за патли тебе потяг?

Горпина. Пустіть, я й сама піду! (Вивертається і йде до Ничипора). Ви хотіли на мене подивитись? Ну, дивіться!

Кукса (тягне Оришку). Іди, іди, нічого там страшного нема!

Оришка (ледве здержуючись від сміху). Ох, я ж соромлюсь!

Кукса. Та чого-бо ти, дурочко! Воно тільки спершу трошки якось ніби ніяково! (Підносить Ничипорові горілку; побачив Дранка з дочкою). А це що таке?

Ничипір (до Оришки). Подозвольте на вас придивитись!

Дранко (Ничипорові). Навіщо той чорт лисий притирив сюди свою слиняву?

Кукса (Ничипорові). Навіщо це мій сусіда припер сюди свою витрішкувату?

Ничипір (до дівчат). Подозвольте вам подивиться в зуби!

Дівчата. З якої речі?

Дранко (Горпині, сміючись). Роззяв вже йому рота!

Горпина. Не хочу!

Кукса (Оришці). Покажи вже йому зуби!

Оришка. Нізащо на світі!

Кукса. Дивись, я свої покажу! Що ж тут такого?

Дранко. Дивись, я свої вишкірю. Нехай дивиться!

Ничипір. Як бачу, то ви дуже церемонні.

Дранко (Горпині). Роззяв, пожалуста!

Кукса (Оришці). Покажи, зділай милость!

Дранко (Горпині, сердито). Роззяв, кажу тобі!

Кукса (Оришці). Покажи, кажу тобі!

Дівчата втікають: з дворів народ наближається до воріт, і деякі починають гукати: "Свате! Чи скоро ми побачимо вашого жениха?"

Дранко і Кукса (до своїх дворів). Зараз!

Дранко (убік). Певно, що Лахтійон Хведорович обом нам одного жениха прислав!

Кукса (убік). Певно, цей жених заплутався!

Дранко. Подивитесь опісля! Кінчайте, бога ради!

Кукса. Опісля заглядатимете хоч і щодня! Тільки боржій доводьте діло

до кінця!
Ничипір. Я вже скінчив!
Кукса. Ви, може, думаєте, що сусіда мій — то це я; а що я — то це мій сусіда?
Дранко. Певно, ви думаєте, що я — то це мій сусіда, а що мій сусіда — то це я?
Ничипір. Ні, я нічого не думаю!
Кукса. Ну?
Дранко. Ну?
Ничипір. Ну? Та не сіпайте-бо мене, як циган дохлу шкапу! Я, одначе, ніяк не розберу, про віщо товкуємо?

ЯВА 8

Ті ж Василь і Антон.
Василь (до Дранка). Хазяїн! Піп прислав, щоб швидш їхали, бо церкву запре!
Антон (до Кукси). Вже музики прийшли; питаю чи починать грать?
Кукса і Дранко (убік). От тобі й здрастуй! Треба йти на одчай! (До Ничипора). Ну, котру ж?
Ничипір. Рад би на обох женитись.
Дранко. Як на обох?
Кукса. Хіба можна на двох разом?
Ничипір. У турків можна й на трьох!
Дранко. Я це чув.
Кукса. Там можна.
Ничипір. А в нас не можна, бо я вже жонатий!
Кукса і Дранко. Жо-жо-жонатий?.. Як жонатий? Ти ж хто такий?
Ничипір. Ніхто!
Кукса і Дранко. Що ж тепер?
Ничипір. А тепер спасибі вам за хліб-сіль і ласку. Прощавайте!
Кукса і Дранко. Стривайте! Як же це?
Народ. Ну, та й довго ви там торгуєтесь! Неначе вола або коня купуєте.
Кукса. Виходить, що я сам себе обдурив!
Дранко. Виходить, що я сам себе пошив!

Кукса. Кого ж тепер лаять, кого бить? Дайте мені його, я йому все волосся вискубу!
Дранко. Дайте мені його, я його роздеру!
Кукса. Так ні ж, не так буде, а ось як! А, тепер я догадався! (До Дранка). Це ви, мабуть, нарочито підвели під мене таку машину, щоб мене осоромити перед усім миром?...
Дранко. А то хіба не ви накликали мені повен двір гостей? Як я тепер гляну людям в вічі?
Кукса. Так не посміємось же, не діждете Антоне!
Клич зараз сюди Оришку!
Антон побіг і хутко веде Оришку.
Ого-го! Ще той на світ не народився, щоб з мене покепкував! З такими сусідами краще сторч головою в ополонку або на гілляку!..
Дранко. Так і я ж не дам вам у кашу мені наплювать! (Гука у свій двір). Горпино, тягни сюди Василя!
Антон і Оришка. Ми тут!
Кукса. Антоне! Я помилився! Оцей жених (штовха Ничипора) приїхав до сусіда. А я вже давно наважився віддати за тебе Оришку, бери її! Ось як у нас!
Оришка (кидається до нього). Таточку, голубчику, мій ріднесенький!
Кукса (до Антона). Я хотів тільки трошки подратувати тебе! Ну, уклонися ж хазяїнові в ноги за таку честь!
Дранко (кричить). Горпино! Швидш сюди!
Кукса (до Антона). Що ж ти стовбичиш?
Антон. За що ж я вам кланятимусь?
Кукса. Гордий! От за це іменно ти мені до вподоби! Отакий і я гордий! Але ж як закон велить, то я все вклоняюсь та й вклоняюсь...
Антон. Хіба що закон! Закон мушу сповнити! (Бере Оришку за руку). Благословіть нас, тату, на чесний шлюб!
Василь і Горпина. Ми тут!
Дранко. Мерщій мені в ноги!
Василь. Я можу! (Кланяється).
Дранко (до Кукси). А у нас ось які сусіде! Дивіться!
Кукса. Бачу! Не повилазило мені!
Дранко (дочці). А ти?

Горпина. Голова не згинається!
Дранко. Ач яке зіллячко! Я радий, що випихаю тебе з двору, менш клопоту мені!.. Але все ж таки уклонитись батькові мусиш, бо так закон велить!
Горпина. Хіба що закон. (Кланяється з Василем).
Кукса. Боже вас благослови!
Дранко. Боже вас благослови!
Василь. Тепер, хоч ви на мені всі кліщі побийте, я вам слова упоперек не скажу!
Дранко. Через те ти мені і любий, що такий покірний! Я вже троє кліщів на тобі побив, а ти все коришся!..
Кукса. Сусіда! Тепер тільки чотири!
Дранко. Ав мене тільки шість!
Кукса і Дранко (гукають). Люди добрі, милості просимо сюди! Вітайте наших молодих!
Ничипір. От і слава богу!
Кукса і Дранко (до нього). То вас, стало бить, не Лахтійон Хведорович прислав?
Ничипір. Ні!
Кукса і Дранко. Хто ж ви такий?
Ничипір. Я ж вам кажу: так собі, ніхто.
Дранко. Так чого ж ти лізеш у вічі?
Кукса. Убирався б собі з двору, і любісінько!
Ничипір. Я й піду!
Кукса. Може, ще жених і приїде…
Дранко. Може, ще жениха можна й підождать?

ЯВА 9

Ті ж і писар Скакунець.
Писар. Не приєдеть, і не дожидайте!
Кукса і Дранко. Як?
Писар. А так! (Співа).
Как без політики жити
На цім химернім світі?..

Бо то я таку політику підвів, і листи до вас написані оцією скусною рукою!
Кукса і Дранко. Чорти б вас побрали з вашою політикою!
Оришка (до Кукси). Годі, таточку, гніватись! Так, стало бить, богу завгодно.
Горпина. Тату, не робіть бешкету, бо відкинусь від благословення!
Писар. Вселюбезнійші мої приятелі і милостиві государі! Послухайте мене, дурного, то, може, господь допоможе і вам порозумнішати!.. Во время оно, когда єщо, будем говорить откровенно, не було ні неба, ні землі, а стояв тільки один плетений тин… І був тоді, мої вселюбезнійші приятелі і милостиві государі, будем говорить откровенно, один цар…
Кукса. Це ви вже знов нудоту затягнете? Я поблагословив, стало бить, слова вже не зламаю!
Дранко. Або, може, підведете під нас таку політику, що й очі рогом полізуть? Благословеніє дано, стало бить, амінь!
Писар. В таком случаї будем говорить откровенно! Юра, юра, юра! (Співа).
Кожний писар споконвік
Політичний чоловік…
Дранко. Сусіде! Чи не помиритись нам на радощах та згуляти два весілля в один кошт!
Кукса. Та воно, звісно, дешевше… (Простяга руку). А що ж!
Цілуються.
У вас вже півчі договорені, а в мене музики! (Тихо). Пошилися в дурні обоє, треба вже мовчать.
Дранко. Перемудрували!
Кукса. Гей, свашки, приданки! Убирайте молодих та споряджайте їх з богом до вінця! Дружечки! Ну ж, гукніть весільної! Сповістіть божий мир про нашу радість!
Дранко. Просимо дорогих гостей величати наших молодих весільною піснею.
Хор.
Ой попе, попе,
Батьку наш!
Відчиняй церковцю

Проти нас,
Звінчай діток
Одноліток
В божий час!
Кукса і Дранко, радіючи, показують один другому на пальцях, що вже не п'ять, а чотири, не сім, а шість. Можна закінчити діло і танком.
Завіса